

поняття системи регулювання процесів надання земельних ділянок і дозволів на будівництво (процесів містобудівельної діяльності) органів місцевого самоврядування України.

Проведене дослідження є актуальним теоретично, в частині поглиблення знань про системи регулювання, і практично, в частині визначення механізмів та методів, за допомогою яких органи місцевого самоврядування можуть здійснювати регулювання містобудівельної діяльності.

Подальші розробки можуть здійснюватись у напрямку детального вивчення процесів містобудівельної діяльності методами аналізу бізнес-процесів.

1. Абдикеев Н.М., Данько Т.П., Ильдеменов С.В., Киселев А.Д. Реинжиниринг бизнес-процессов. – М.: Эксмо, 2005. – 592 с.
2. Ланге О. Введение в экономическую кибернетику: Пер. с польск. – М.: Прогресс, 1968. – 145 с.
3. Лелюк В.О. Введение в теории систем. – Харьков: ХНАМГ, 2008. – 396 с.
4. Справочник по теории автоматического управления / Под ред. А.А.Красовского. – М.: Наука, 1987. – 283 с.
5. Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ. – М.: Высшая школа, 1989. – 367 с.
6. Хаммер М. Реинжиниринг корпорации. – СПб.: С-Петербург. ун-т, 1997. – 273 с.
7. Харрингтон Д. Оптимизация бизнес-процессов. – СПб.: Бмикро, 2002. – 328 с.

Отримано 14.04.2010

УДК 332 : 330

Г.В.ВАСИЛЬЧЕНКО, канд. екон. наук, Н.А.ДАЛЯК

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МЕТОДОЛОГІЯ ЯКІСНОГО АНАЛІЗУ ОЦІНКИ СТАНУ ГРОМАДИ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЇ

Розкривається суть та зміст, формат і методологія застосування якісного аналізу розвитку стану територіальної громади, а також створення опитувальника як аналітичного документу, що є важливим елементом процесу оцінки рівня економіки та бізнес-клімату на конкретній території.

Раскрывается сущность и содержание, формат и методология качественного анализа состояния развития громады, создание опросника как аналитического документа, который является важным элементом процесса оценки бизнес-климата на конкретной территории.

The article covers the main points, content, format and methodology of creation of questionnaire, as analytical a document which is adding to traditional statistics, by the element of process of the strategic planning of economic development and used for the estimation of biznes-klimatu of society of city and quality of life of its members.

Ключові слова: ефективний розвиток території, якісний аналіз, методологічні підходи розробки анкети, бізнес-клімат громади міста.

Соціально-економічний розвиток територіальної громади забезпечується відповідним рівнем розвитку та способом життя її мешканців. За результатами дослідження “Оцінка соціально-економічних досягнень і потенціалу України,” проведеного із залученням державних та недержавних організацій на гроші канадської агенції з міжнародного розвитку, якість життя в Україні є однією з найнижчих у Європі та країнах колишнього Радянського Союзу, країна посідає 57 із 63 позицій у рейтингу країн світу. В той же час у концепції “Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй” (ПРООН) зазначається, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна в першу чергу створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю.

Різні аспекти теорії управління якістю життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонними вченими: М.О.Кизимом, В.С.Пономаренком, С.Валентеєм, А.Дауренбековим, В.Ф.Майером, В.В.Онiкiєнком [1-6] та ін. Багато уваги приділялося використанню суб’єктивної оцінки стану розвитку та якості життя, що базується на певній методології опитування і відноситься до якісних методів оцінки.

Разом з тим, існує проблема побудови системи методології опитування та об’єктивного збору первинної інформації при оцінці якості життя громади. На результати проведення інтерв’ю впливає вибір цільової групи, ментальність, свідомість, статус та соціальна приналежність респондентів, рівень формування цільовою групою індивідуального та суспільного продукту, їх вплив на життя громади, тощо. Крім того, тут часто виникає феномен «упередженого мислення», який викривляє ситуацію особистісними психоемоційними сприйняттями.

Проектом «Економічний розвиток міст», що фінансувався Агентством США з міжнародного розвитку було апробовано в Україні методику якісного аналізу стану економічного розвитку громад на підставі узагальнення звітів про опитування думки підприємців [9].

Бізнес – це двигун соціально економічного розвитку, головний «гравець» процесу змін у місті. І саме рівень задоволення можливістю розвивати свої підприємства є непрямим індикатором рівня задоволення громади якістю життя. Інтерпретація та аналіз результатів опитування бізнесу є хорошим доповненням до об’єктивного аналізу стану розвитку території, який оцінюється статистичними даними профілю громади чи даними економічного паспорту території. Якщо профіль громади можна охарактеризувати як фотографію стану розвитку

міста (громади), то результати опитування бізнесу – як індикатор, що пояснює причини незадовільного стану розвитку того чи іншого сектора у громаді [7, 8].

Опитування відноситься до типу кон'юнктурних досліджень, які є важливим доповненням до традиційної статистики, оскільки надають інформацію щодо оцінок та очікувань суб'єктів економічної діяльності. В багатьох країнах така інформація широко використовується економістами, урядовцями та бізнесменами для того, щоб отримати краще уявлення щодо поточної економічної ситуації та можливість об'єктивно прогнозувати її зміни в коротко- та середньостроковому періодах.

Основною метою дослідження є виявлення впливу економічної політики на розвиток бізнесу шляхом моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо загальних економічних умов (діловий та регуляторний клімат, клімат на ринку запозичень, місцеві бар'єри розвитку, перспективи та очікування), показників виробництва (обсяги виробництва, перешкоди для виробництва, зайнятість тощо) і відносин з органами місцевого самоврядування. Тому опитування є важливим джерелом інформації щодо загальної картини економічної ситуації в конкретній соціально-економічній системі.

На рисунку наведено систематизовану структуру опитувальника підприємців, що відображає основні показники розвитку громади та якості життя її членів. Тематика опитування включає історію та поточний стан підприємства, сферу підприємницької діяльності, трудові та кадрові стосунки, очікування та плани бізнесу, інформацію про нерухомість, послуги з боку органів влади, потреби бізнесу та існуючі перешкоди, а також загальну думку щодо характеристики конкретних громад, а також характеристики території як місця для ведення бізнесу.

На основі зібраних даних здійснюється аналіз питомих показників та тенденцій в часі.

Перша частина опитувальника ВСТУП – це, по суті, загальна основна інформація про підприємство: назва, період створення та діяльності, ким створене, структура акціонерів (частка держави, міста, фізичних та юридичних осіб, іноземних суб'єктів господарювання); характер бізнесу, основна продукція та послуги; відсоток загального обсягу збуту досліджуваного підприємства, який припадає на покупців у межах даної області та інших областей України, країн СНД, Європи, інших країн світу, його динаміка та прогнозовані зміни; наявність в області важливих постачальників сировини та компонентів для підприємства, бази для наукових досліджень і конструкторських розро-

бок, кластеру галузей, споріднених за профілем виробництва, важливого ринку покупців продукції, кваліфікованої робочої сили (якісна середня і вища освіта); інші причини розміщення підприємства безпосередньо в даному місті.

Структура анкети для опитування підприємців міста

Логічним продовженням є наступний розділ – ПРАЦЯ, яка характеризує працівників та якість робочої сили і містить інформацію про те, скільки працівників з повним робочим днем працювали останніх три роки і працюватимуть наступного року на підприємстві, в тому числі, скільки жінок, осіб з вищою освітою, жителів передмість; якою є середня заробітна плата в попередньому і поточному роках; розподіл якості робочої сили за чотирибальною шкалою (відмінно, добре, задовільно, погано); нестачу спеціалістів певних специфічних професій, навичок персоналу, які є важливими для майбутнього розвитку підприємства; наявність відділу наукових досліджень та розробок нової продукції, результати його роботи.

Третя частина – ІНВЕСТИЦІЇ – головну увагу приділяє нерухомості та можливостям розширення виробництва: наявність власної та

орендованої нерухомості (земельні ділянки, будівлі), що використовується для підприємницької діяльності, можливість будівництва нових споруд на земельній ділянці, їх використання в майбутньому, інвестування коштів у збільшення виробництва продукції (послуг) у даному місцезнаходженні та створення додаткових потужностей у інших адміністративно-територіальних одиницях; ймовірність часткового або повного перенесення діяльності до іншого міста внаслідок відсутності землі для розширення у даному місті, неадекватності приміщення, високої вартості робочої сили, поганих послуг органів місцевого самоврядування, значних витрат на енергію, низької продуктивності праці та інших причин, а також методи заохочення до діяльності саме в даному регіоні.

Розділ САМОВРЯДУВАННЯ дає змогу дізнатися про послуги та відносини з органами місцевого самоврядування. Він описує чинники, які мають найбільш негативний вплив на розвиток підприємства, виробництво продукції чи послуг (іноземна, внутрішня конкуренція, процентні ставки, недоступність фінансування, загальна економічна ситуація, вартість робочої сили, нестача кваліфікованої робочої сили, витрати на енергію, матеріали, комплектуючі тощо, застарілі засоби виробництва, національне законодавство, ставлення місцевої влади, обмеження, пов'язані із захистом довкілля, віддаленість ринків та інші); якість послуг, що надаються органами місцевого самоврядування (надання ділянок і будинків для ведення бізнесу, підтримка малих і середніх підприємств, громадський транспорт, утримання доріг, розвиток інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія), охорона правопорядку, ліцензування і надання дозволів на будівельні роботи та на ведення бізнесу, збирання і вивезення сміття, житлове будівництво); послуги, що повинні надаватися органами місцевого самоврядування для покращення локального бізнес-клімату; оцінку професійної співпраці з міською радою (міським головою, його заступниками, депутатами та постійними комісіями), управліннями (відділами) з питань промисловості, інвестицій, підтримки і розвитку бізнесу, фінансовим управлінням, управлінням міліції, районними та обласними органами влади, центром зайнятості, торгівельно-промисловою палатою, податковим органом, органом реєстрації бізнесу, пожежною інспекцією, санітарно-епідеміологічною станцією та іншими відповідними установами. Для визначення ролі міста в економічному розвитку і сприянні бізнесу пропонується застосувати метод ідеалізації, який направлений на отримання уявлення про ідеальне розв'язання проблеми [10], в даному випадку ідеальне твердження, яке респондент повинен інтуїтивно оцінити з точки зору необхідності (чи можливості) застосування до

діяльності підприємства: «міста повинні надавати приватним підприємствам забезпечені інфраструктурою ділянки за символічну ціну», «міста повинні мати повноваження надавати податкові пільги інвесторам (наприклад, зменшення податку на доходи підприємств, податку на майно – у разі створення інвестором нових робочих місць)», «міста повинні створювати бізнес-інкубатори, щоб допомогти підприємцям-початківцям – тобто надавати новостворюваним фірмам приміщення за субсидованими цінами, а також надавати інші послуги, такі як бухгалтерський облік, юридичні консультації тощо», «міста повинні створювати центри сприяння бізнесу, де підприємцям надаватимуться різноманітні послуги, і де вони зможуть пройти всі основні бюрократичні процедури, пов'язані з їхньою діяльністю, за один візит», «міста повинні підтримувати розвиток місцевого бізнесу, віддаючи перевагу в публічних закупівлях місцевим фірмам», «міста повинні мати стратегію активного маркетингу і пошуку інвесторів – тобто визначати галузеві сектори, розробляти маркетингові матеріали, брати участь у промислових ярмарках за кордоном, безпосередньо звертатися до потенційних інвесторів», «міста повинні мати професійного менеджера з економічного розвитку і відділ, який відповідає за відносини з бізнесом, допомогу зовнішнім інвесторам, підготовку проєктів з економічного розвитку, забезпечення фінансування, впровадження стратегічних планів тощо», «міста повинні використовувати фінансові інструменти для підтримки зростання бізнесу (гарантії по позиках, субсидовані позики, прямі гранти на створення робочих місць)», «міста повинні брати участь у підготовці кваліфікованої робочої сили – допомагати в організації програм перепідготовки, заохочувати людей до набуття технічної освіти, підтримувати середню і вищу освіту», «міста повинні шукати нові ринки, нових стратегічних партнерів для підприємств».

Підсумком чотирьох попередніх, що створює загальні враження про територію, є наступний розділ – КРИТИЧНІ ПИТАННЯ, який показує загалом оцінку роботи міського голови, міськради та міськвиконкому, формує думку про позитиви та негативи міста як місця для ведення бізнесу та звертає увагу на першочергові питання, до яких слід звернутися в стратегічному плані економічного розвитку міста: інфраструктура для бізнесу, розвиток малих і середніх підприємств, навколишнє середовище, будівництво житла, залучення прямих інвестицій, освіта, підготовка і перепідготовка робочої сили, комунальна інфраструктура, промислова реструктуризація, транспорт, туризм, сільське господарство та розвиток села, соціальні послуги, наукові дослідження і розробки та ін.

Останній розділ дозволяє внести певні коментарі як до вже висвітлених питань, так і описати пропозиції, що не розглядалися у даному дослідженні, однак являються так само важливими для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку громади та покращення якості життя її членів.

Таким чином, якість життя залежить як від економіки, так і від особистого самовідчуття і комфортного існування всередині суспільства. А заповнення опитувальника сприятиме процесу об'єктивної оцінки бізнес-клімату громади міста, виявленню конкретних перешкод, які зустрічаються на шляху розвитку підприємств, слугуватиме інструментом для діалогу між бізнесом і владою.

1.Рівень і якість життя населення. / Є.П.Кушнарьов, В.С.Пономаренко, О.С.Кривцов, М.О.Кизим, А.Л.Дуленко, П.Т.Бубенко, І.Л.Райнін. – Харків: ВД "Інжек", 2004. – 271 с.

2.Уровень и качество жизни населения Автономной Республики Крым / В.М.Горбатов, В.С.Пономаренко, Н.А.Кизим. – Харьков: Изд. дом "Инжек", 2005. – 240 с.

3.Валентей С.Д., Нестеров Л.И. Развитие общества в теории социальных альтернатив. – М.: Наука, 2003. – 197 с.

4.Дауренбеков А., Амирханова М. Тенденции развития процессов народонаселения в Республике Казахстан // Евразийское сообщество: экономика, политика, безопасность. – 1996. – №2. – С.25.

5.Майер В.Ф. О некоторых проблемах социального развития России // Уровень жизни населения регионов России. –1997. – №10. – С.14-16.

6.Онiкiснко В.В. Зайнятiсть та якість життя населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.politik.org.ua.

7.Васильченко Г.В. Теоретичні аспекти ефективних стратегій місцевого розвитку // Науковий вісник Чернівецького торг.-екон. ін-ту КНТЕУ. Вип. III: Економічні науки. – Чернівці: Книги-XXI, 2009. – С.138-152.

8.Васильченко Г.В., Даляк Н.А. Профайл громади як передумова розробки стратегії розвитку території // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Наук. зб. Т.2 / За ред. І.Г.Ткачук. – Івано-Франківськ: ВДВЦПТ, 2009. – С.65-77.

9.Підготовка до стратегічного планування економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.linc.com.ua.

10.Управління торгівлі, послуг та розвитку підприємництва Чернігівської міської ради. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.chemnigiv-biznes.com.ua.

Отримано 26.04.2010